

Focus nr. 32: werknemers die aankloppen bij het OCMW

December 2022

Een publicatie van de:

POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid

Kruidtuinlaan 50 bus 165
B-1000 Brussel
+32 2 508 85 85
vraag@mi-is.be
www.mi-is.be

Volg ons op

Colofon

Redactie

Frédéric Swaelens, Studiedienst

Verantwoordelijke uitgever

Alexandre Lesiw, Voorzitter POD Maatschappelijke Integratie

Auteursrechten

De gehele of gedeeltelijke reproductie van de inhoud van dit document in gedrukte vorm, door fotokopieën, in geautomatiseerde gegevensbanken of op enige andere drager is strikt verboden zonder de uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de POD Maatschappelijke Integratie.

Uitsluiting van de verantwoordelijkheid

De POD Maatschappelijke Integratie wijst elke verantwoordelijkheid af voor eventuele drukfouten, en tikfouten.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Methodologische benadering	4
3. Werknemers met een aanvullend leefloon.....	5
3.1. Absolute en relatieve evoluties.....	5
3.2. Instroom en uitstroom	8
3.3. Mediane duur van de trajecten.....	9
3.4. Profiel van de werknemers met een aanvullend leefloon	11
4. Besluiten.....	13

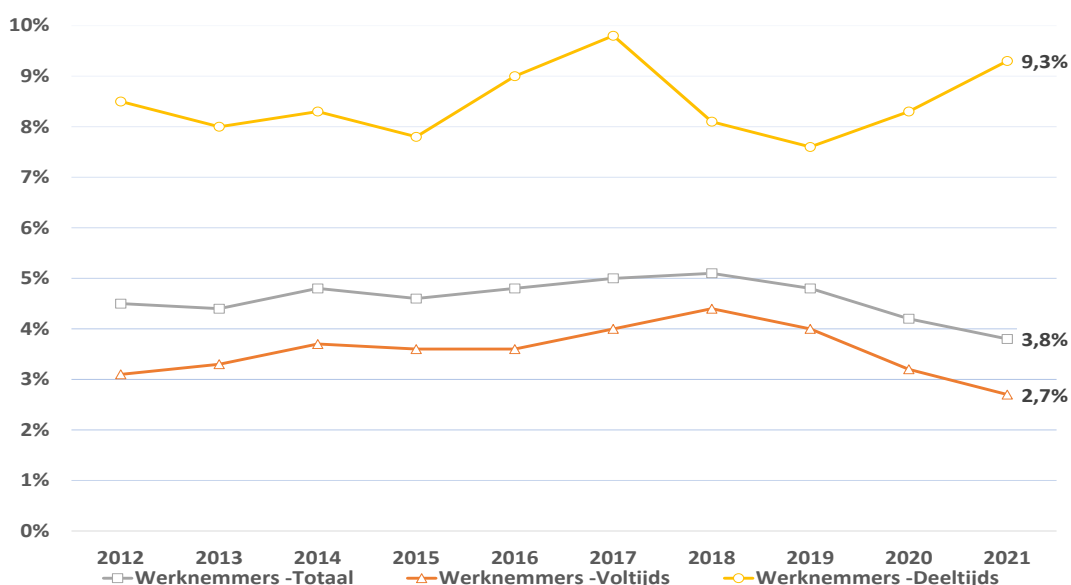

1. Inleiding

Een betaalde job hebben is de beste garantie om niet in armoede terecht te komen. Werk biedt echter geen volledige bescherming. Iemand kan zeer goed een job hebben en toch een beroep moeten doen op OCMW-steun.

Volgens de armoedebarmeter (2021) loopt 12,7 % van de bevolking in België het risico om in monetaire armoede terecht te komen¹. 22,7 % hiervan zijn werknemers tussen 20 en 64 jaar. Dat werk beschermt tegen het risico op armoede is zeker waar voor voltijdse werknemers, waar het armoederisico 2,7 % bedraagt. Dit geldt niet voor deeltijdse werknemers, waar het armoederisico 9,3 % bedraagt. Deeltijds werken leidt immers tot een hoger risico om een loon te ontvangen dat lager ligt dan de armoededrempel. Een zeer lage werkintensiteit in het gezin doet het armoederisicopercentage dan weer stijgen tot 56,1 %, tegenover 6,2 % voor gezinnen die zich niet in deze situatie bevinden.

Grafiek 1: armoederisico² volgens het soort werk

In deze nota zijn wij specifiek geïnteresseerd in werknemers die een beroep doen op OCMW-steun. Daaronder moet worden verstaan personen die een aanvullend leefloon ontvangen boven op hun beroepsinkomsten.

¹ Armoederisicopercentage: het gaat om het aantal personen dat in een gezin leeft waarvan het totale beschikbare inkomen lager is dan de armoededrempel. De armoededrempel bedraagt 1.293 euro per maand voor een alleenstaande.

² Werknemers met een armoederisico is het percentage werknemers dat een beschikbaar equivalent loon heeft lager dan 60 % van het equivalent nationaal mediaan inkomen. (Bron: EU-SILC - Opgelet: omwille van een hervorming van de enquête EU-SILC zal er een onderbreking zijn in de reeks in 2019. Bijgevolg zijn de cijfers vanaf 2019 niet vergelijkbaar met die van de vorige jaren.)

2. Methodologische benadering

Op basis van de informatie die maandelijks door de OCMW's aan de POD MI wordt bezorgd via de formulieren tot terugbetaling, is het mogelijk om het aantal leefloners (LL) te kennen die beroepsinkomsten ontvangen³).

Personen die tewerkgesteld worden via het OCMW, via een artikel 60 §7 of een andere socioprofessionele activeringsmaatregel zijn uitgesloten van deze omlijsting, voor zover het wettelijk minimumloon het bedrag van het leefloon overstijgt. Studenten die tijdens hun studies werken, worden ook uitgesloten van deze analyse, omwille van het feit dat zij geen volwaardige werknemers zijn.

Er moet een onderscheid gemaakt worden enerzijds de leefloners van wie een gedeelte van de beroepsinkomsten worden vrijgesteld⁴ bij de berekening van de bestaansmiddelen en anderzijds de werknemers die een beroep doen op OCMW-steun als aanvulling op de beroepsinkomsten. In het eerste geval gaat het eerder om een proces van geleidelijke herintegratie op de arbeidsmarkt, terwijl het in het tweede geval gaat om een fenomeen van uitsluiting van de arbeidsmarkt als gevolg van deeltijdse of tijdelijke jobs, van korte of onregelmatige duur, zoals uitzendarbeid, seizoensarbeid of tijdelijk werk.

De vrijstelling van de beroepsinkomsten (of socioprofessionele vrijstelling krachtens artikel 35⁵, afgekort SPI) heeft tot doel de socioprofessionele integratie te bevorderen van de leefloners die beginnen te werken of die een beroepsopleiding starten. Deze maatregel heeft meer bepaald tot doel de personen die door het OCMW worden geholpen aan te moedigen om zich geleidelijk opnieuw in te schakelen op de arbeidsmarkt.

De SPI is niet van toepassing op personen die reeds werken⁶ en de tewerkstelling moet deeltijds zijn⁷. De steuntrekker kan slechts een maal in zijn leven gebruik maken van het systeem van vrijstelling, voor een maximumduur van 3 jaar, niet opeenvolgend, tijdens een geldigheidsperiode van 6 jaar die aanvangt op de eerste dag waarop de vrijstelling geactiveerd wordt. Er moet worden opgemerkt dat de geldigheidsperiode vóór de hervorming van 1 oktober 2014 3 jaar bedroeg en dat het soms niet als opportuun werd beschouwd door de maatschappelijk werkers om de SPI te activeren, meer bepaald voor arbeidsovereenkomsten van zeer korte duur.

De beroepsinkomsten in het kader van een artistieke activiteit kunnen eveneens een vrijstelling SPI genieten. Werknemers die dit soort activiteit uitoefenen, kunnen de vrijstelling genieten wanneer zij op bepaalde momenten voltijds werken.

Merk tenslotte op dat voltijdse werknemers noch recht hebben op leefloon noch op de vrijstelling SPI omdat het voltijdse minimumloon hoger is dan het leefloon.

Verderop in het document zullen wij een onderscheid maken tussen twee soorten werknemers met een aanvullend leefloon:

- **Werknemers met vrijgestelde beroepsinkomsten (SPI):** begunstigden die beginnen te werken en die een beroep doen op de socioprofessionele vrijstelling, waaronder artiesten.
- **Werknemers met niet-vrijgestelde beroepsinkomsten:** begunstigden die werkten voordat zij een beroep deden op het OCMW.

³ Deze opsomming is niet mogelijk voor de begunstigden van financiële hulp.

⁴ 291,63/Maand op 1 december 2022 (algemeen stelsel). Zie <https://www.mi-is.be/nl/tools-ocmw/bedragen-equivalent-leefloon>

⁵ Koninklijk besluit van 11 juli 2002 houdende reglementering betreffende het recht op maatschappelijke integratie.

⁶ Een begunstigde heeft enkel recht op de vrijstelling wanneer hij begint met werken nadat hij is toegelaten tot het LL. Een aanvrager die reeds werkt op het ogenblik dat hij zijn aanvraag indient bij het OCMW maakt geen aanspraak op artikel 35.

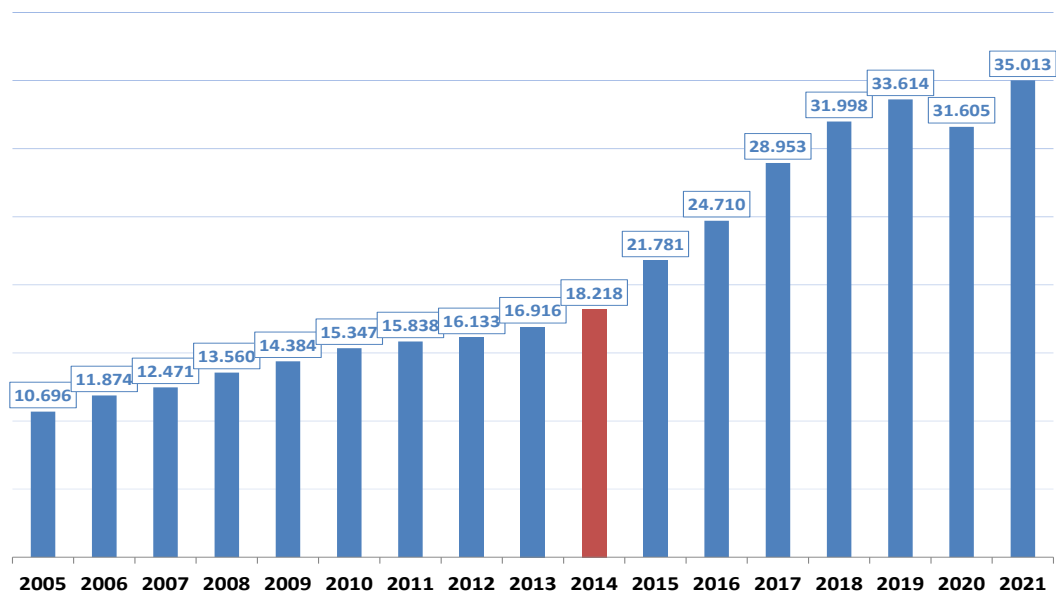
⁷ <https://www.mi-is.be/nl/wetgeving/omzendbrief-betreffende-de-herziening-van-de-voorwaarden-voor-de-sociaalprofessionele>

3. Werknemers met een aanvullend leefloon

3.1. Absolute en relatieve evoluties

Het totaal aantal werknemers met een aanvullend leefloon stijgt regelmatig sinds 2006⁸. In 2021 telden we 35.013 werknemers met een aanvullend LL, ofwel 3,3 maal meer dan in 2005.

Grafiek 2: evolutie van het jaarlijks aantal werknemers met een aanvullend LL

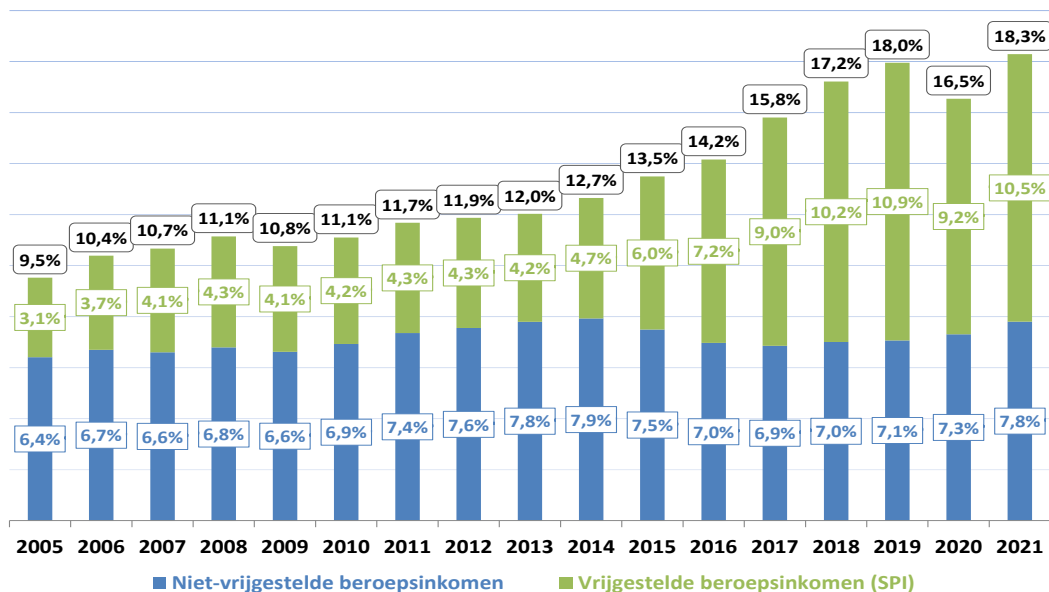
We merken echter een breuk in de tijdreeks op vanaf 2014 met een uitgesproken stijging van het aantal werknemers met een aanvullend LL. Hoewel het jaarlijks groeipercentage gemiddeld 6,1 % bedroeg tijdens de periode 2005-2014 gaat het gemiddeld naar 9,8 % tijdens de periode 2014-2021. Het jaar 2022 is nog onvolledig, maar op basis van de eerste 8 maanden van het jaar bedraagt het groeipercentage 7,7 %.

Deze breuk in de tijdreeks is te bekijken in samenhang met de hervorming van de SPI in 2014, zoals we verder zullen zien, waardoor het aantal werknemers met vrijgestelde beroepsinkomsten sterk is toegenomen.

Uitgedrukt in percentage van de totale populatie leefloners, behalve studenten, vertegenwoordigden de werknemers met een aanvullend leefloon 18,3 % van de begunstigde leefloon in 2021, tegenover 12,7 % in 2014 en 9,5 % in 2005.

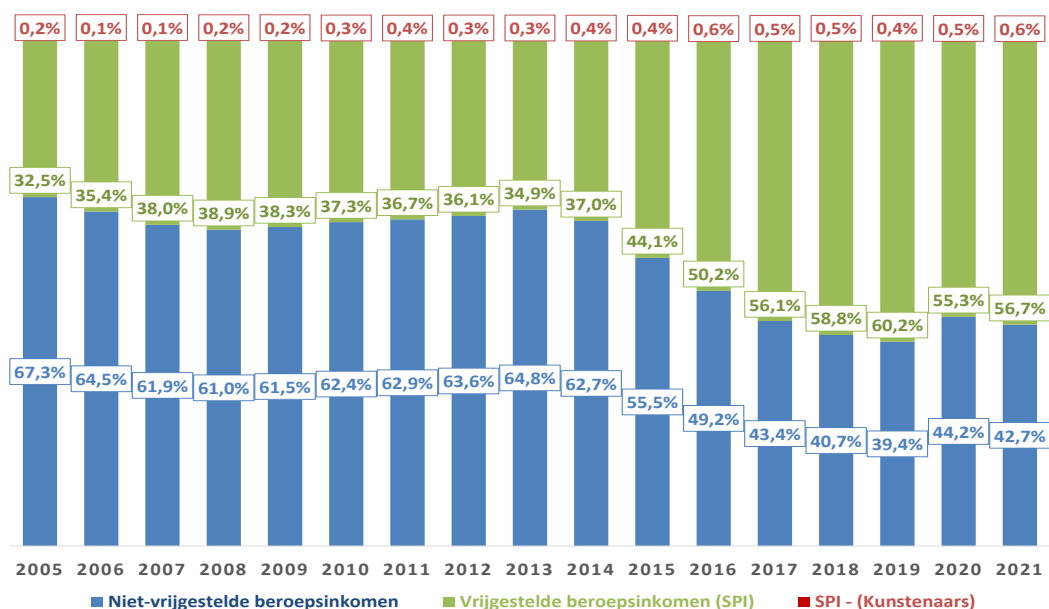
⁸ Voor de evoluties vóór 2005 zie [Focus nr. 6 - werknemers die steun ontvangen van het OCMW](#)

Grafiek 3: aantal werknemers in de totale leefloonpopulatie

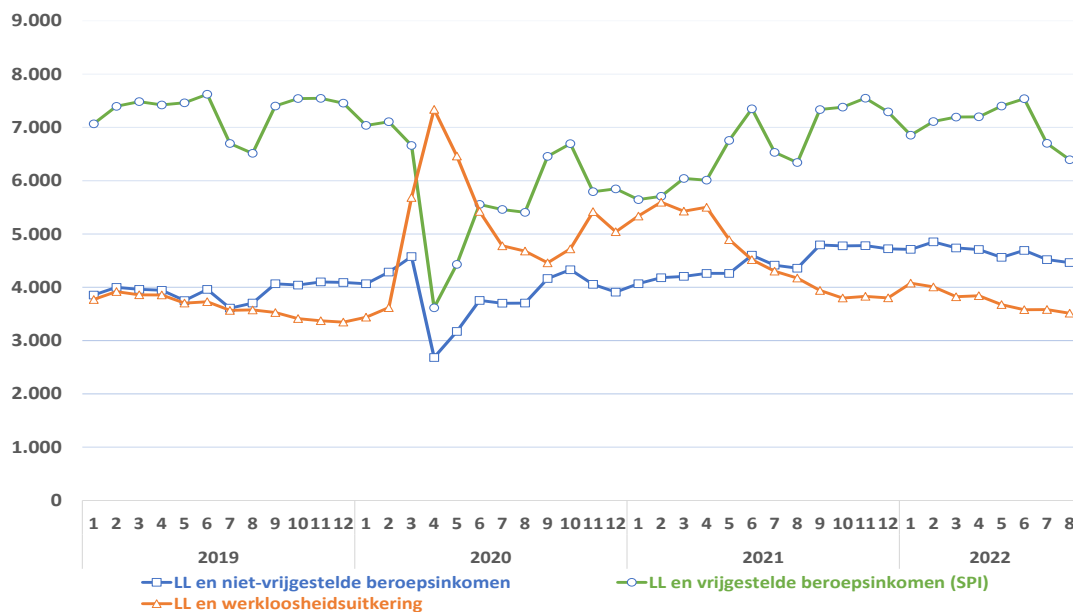
Vooraf het aantal werknemers met vrijgestelde beroepsinkomsten is gestegen, terwijl dat van de werknemers met niet-vrijgestelde beroepsinkomsten vrij stabiel is gebleven. Het aantal van de eerste categorie is in totaal gestegen van 37 % in 2014 tot 56,7 % in 2021, na een lichte daling in 2020 ingevolge de gezondheids crisis, ofwel 19.864 werknemers met vrijgestelde beroepsinkomsten, tegenover 14.940 werknemers van wie de inkomsten niet waren vrijgesteld. In 2021 telden we slechts 209 artiesten.

Grafiek 5: verdeling van de leefloners volgens het soort beroepsinkomen

Impact van de gezondheidscrisis op het aantal werknemers met een aanvullend LL

Grafiek 4: maandelijkse evolutie van het aantal werknemers en werkzoekenden met een aanvullend LL – 2019- 2022

Het begin van de gezondheidscrisis was een echte schok voor de werknemers met een aanvullend LL. Hun aantal is abrupt gedaald in maart en april 2020 en is vervolgens geleidelijk terug hersteld op het niveau van 2019 in mei-juni 2021, nadien werd dit aantal overschreden.

Concreet was er een verschuiving van personen die naast een beroepsinkomen een aanvullend leefloon ontvingen naar een volledig leefloon of een leefloon in combinatie met een lage werkloosheidsuitkering.

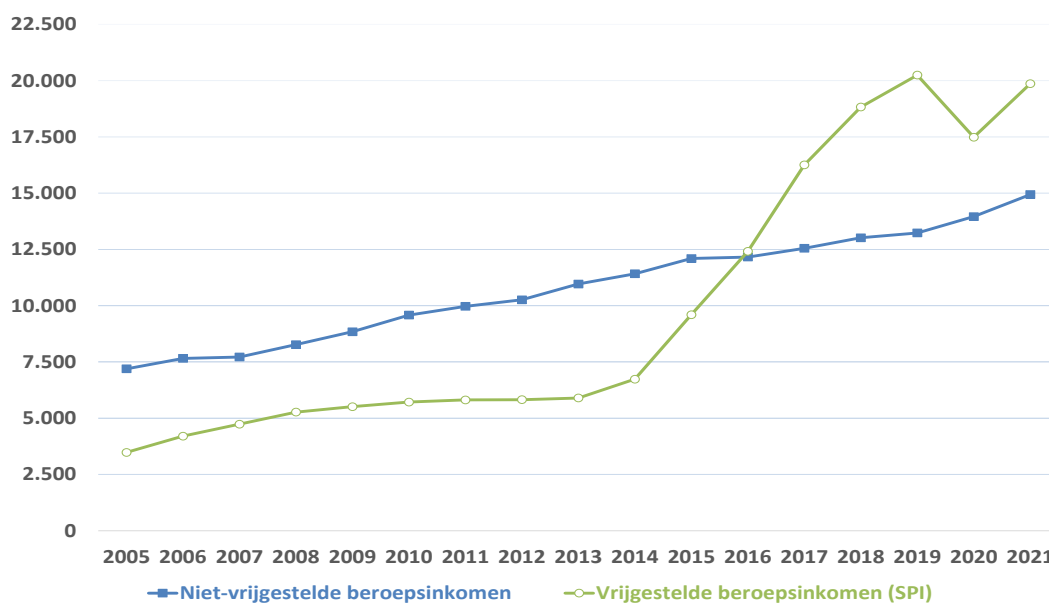
Op het einde van de lockdown is deze trend omgekeerd: het aantal leefloners met een aanvullend leefloon neemt toe, om geleidelijk terug te keren naar het niveau van vóór de crisis.

Twee bevolkingsgroepen worden in het bijzonder getroffen door de gezondheidscrisis. Enerzijds gaan personen die reeds een gedeeltelijk leefloon ontvangen als aanvulling op een ontoereikend inkomen en dit inkomen tijdens de periode van lockdown tijdelijk of definitief hebben verloren, over naar een volledig leefloon of naar een inkomen aangevuld met een werkloosheidsuitkering. Anderzijds zijn er nieuwe begunstigen, die na het geheel of gedeeltelijk wegvallen van hun beroepsinkomsten een aanvullend of zelfs volledig leefloon hebben ontvangen.

3.2. Instroom en uitstroom

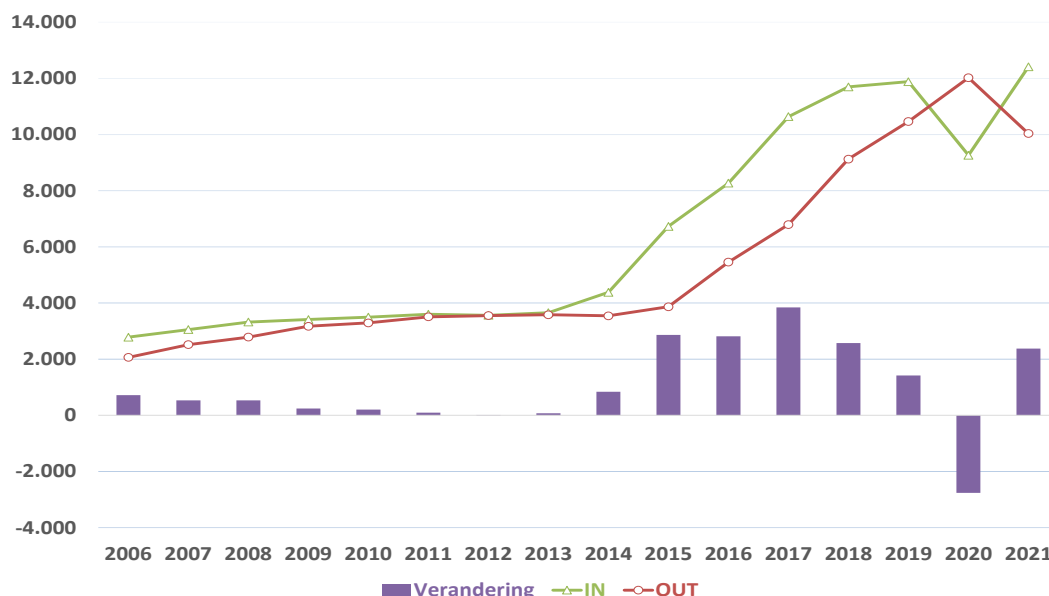
Uit onderstaande grafiek blijkt dat het aantal werknemers met niet-vrijgestelde inkomsten sinds 2005 gestaag is toegenomen, en dat het aantal werknemers SPI sinds 2014 sterk is gestegen. Hieruit blijkt duidelijk het effect van de hervorming van oktober 2014.

Grafiek 6: jaarlijkse evolutie volgens het soort beroepsinkomen

Wat de werknemers met vrijgestelde beroepsinkomsten betreft, heeft de dynamiek die in 2014 is gestart, betrekking op zowel de instroom als de uitstroom van begunstigden, waarbij de eerste sneller stijgt dan de tweede, met uitzondering van het jaar 2020 tijdens de gezondheidscrisis, toen het aantal instromers daalde en zich vervolgens in 2021 herstelde.

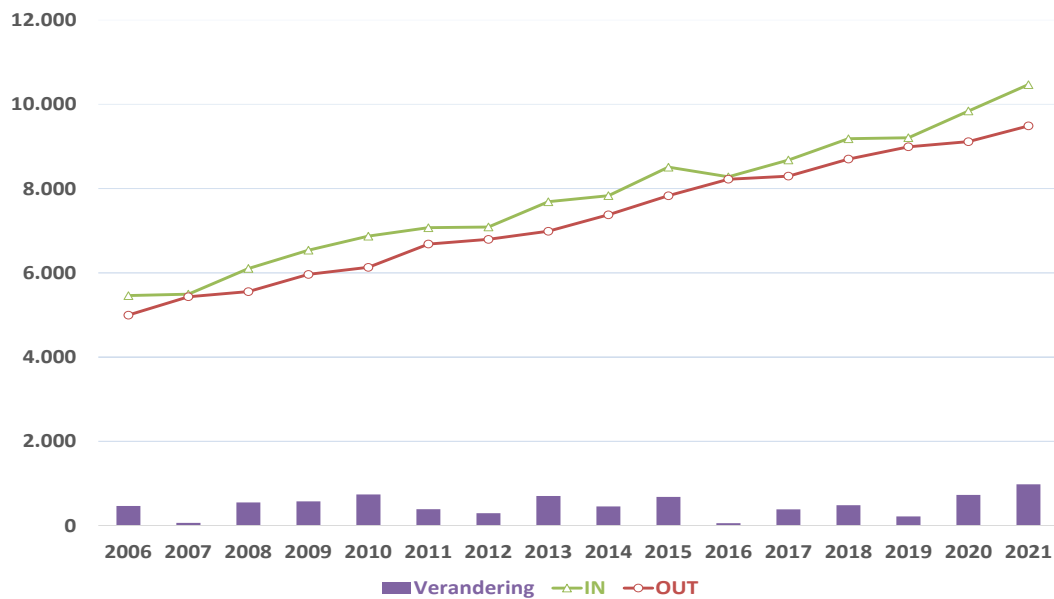
Grafiek 7: instroom en uitstroom van werknemers met vrijgesteld inkomen (SPI)

Voor werknemers met niet-vrijgestelde beroepsinkomsten evolueren de in- en uitstroom in bijna identieke mate en is de toename van het jaarlijkse aantal begunstigden klein en regelmatig gedurende de gehele periode. Zelfs in 2020 is er een stijging van het jaarlijkse aantal werknemers met vrijgestelde inkomsten, ondanks de daling die tijdens de eerste lockdown is waargenomen (zie grafiek 4). Dit is het

gevolg van een snelle terugkeer vanaf eind 2020 van het maandelijkse aantal begunstigden naar een hoger niveau dan in 2019.

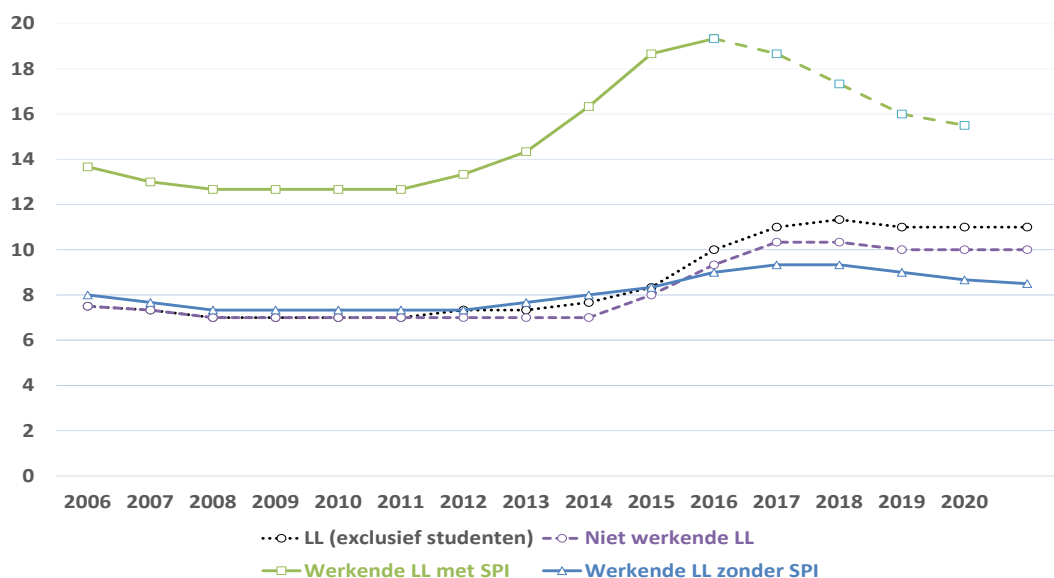
Grafiek 8: In- en uitstroom van werknemers met niet-vrijgestelde inkomsten

3.3. Mediane duur van de trajecten

De mediane duur van de trajecten van werknemers die de SPI ontvangen, zijn over het algemeen langer dan die van werknemers die al werkten voordat ze bij het OCMW kwamen aankloppen.

Grafiek 9: mediane duur van de trajecten⁹ van de werknemers

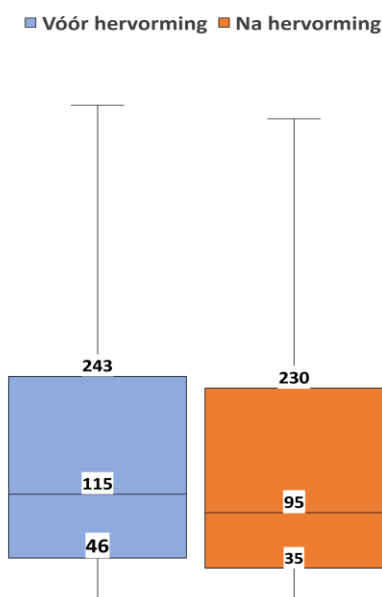
⁹ Het gaat hier om een variabele proxy, in die zin dat de mediane duur berekend wordt door een onderscheid te maken tussen de begunstigden naar gelang zij al dan niet op een bepaald ogenblik uitsluitend vrijgestelde of niet-vrijgestelde beroepsinkomsten hebben ontvangen of geen enkel beroepsinkomen. Ter informatie: het aantal werknemers dat de twee soorten beroepsinkomsten gecumuleerd heeft tijdens de geanalyseerde periode is niet aanzienlijk en bedraagt 1 à 2 % van het totaal, naar gelang het jaar dat in aanmerking wordt genomen.

Zoals hierboven aangehaald gaat het in het eerste geval om een proces van geleidelijke herintegratie op de arbeidsmarkt van personen die hier ver van verwijderd zijn, terwijl het in het tweede geval meer gaat om een fenomeen van gedeeltelijke uitsluiting van de arbeidsmarkt van deeltijdse of tijdelijke jobs, van korte of onregelmatige duur, zoals uitzendarbeid, seizoensarbeid of tijdelijk werk.

We stellen echter een algemene stijging vast van de mediane duur van de trajecten tussen 2014 en 2017. Dit moet in verband gebracht worden met de hervorming van de werkloosheid, waarbij een publiek is toegekomen bij de OCMW's dat ver verwijderd is van de arbeidsmarkt. Sinds 2017 stellen we een stabilisering vast van de duur van de trajecten voor de verschillende soorten begunstigden. De mediane duur van het traject van de begunstigden van een SPI is vanaf 2017 vertekend en steeds meer onderschat.¹⁰ (stippellijn). Dit komt doordat begunstigden die nog de mogelijkheid hebben om binnen de geldigheidsperiode van 6 jaar een SPI te starten, nog niet zijn opgenomen. Hoe dichter bij het heden, hoe meer de stippellijn een onderschatting is, maar deze zal zich waarschijnlijk stabiliseren in lijn met de andere soorten begunstigden.

Zoals uit de volgende grafiek blijkt, is er weinig verschil tussen de verdeling van de begunstigden volgens het aantal dagen dat zij voor en na de hervorming SPI geactiveerd zijn, behalve dat er na de hervorming meer begunstigden zijn met een korte duur van de SPI. De mediaan na hervorming is immers 95 dagen tegenover 115 dagen ervoor en een kwart van de begunstigden heeft tussen 1 en 35 dagen SPI na de hervorming tegenover 1 tot 45 dagen ervoor. Het laatste kwart van de begunstigden heeft na de hervorming tussen 230 en 1.096 dagen SPI, tegenover 243 en 1.096 dagen vóór de hervorming.

Grafiek 10: verdeling van de begunstigden volgens het aantal daten SPI vóór-na hervorming.

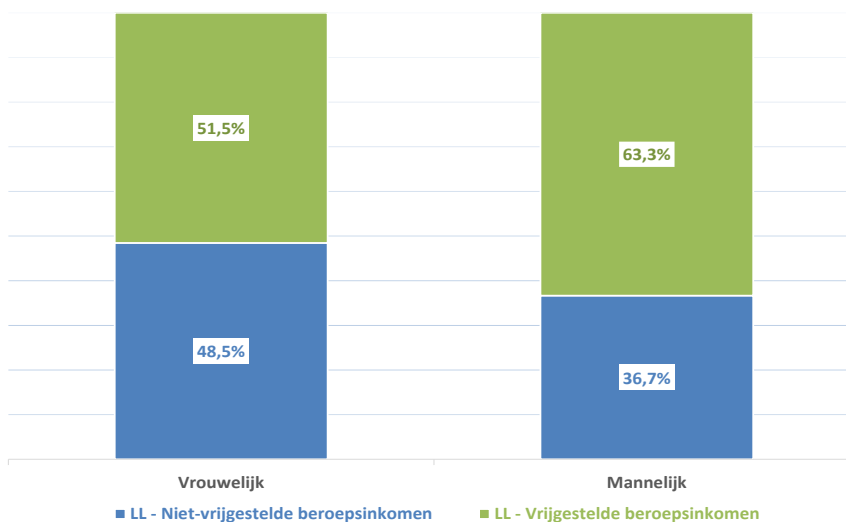

¹⁰ De nieuwe leefloners die een traject zijn gestart in december 2017 hebben tot november 2023 de tijd om de SPI te activeren.

3.4. Profiel van de werknemers met een aanvullend leefloon

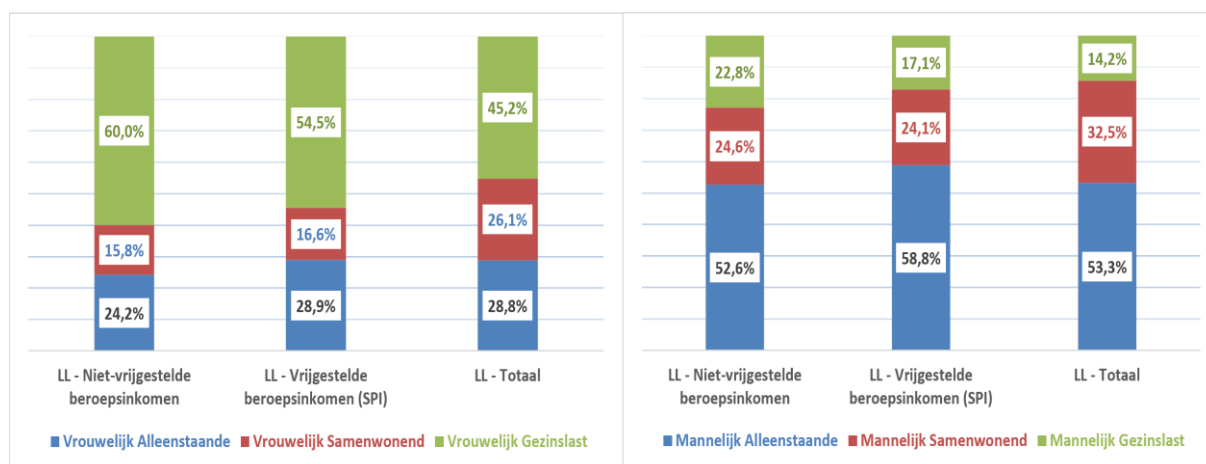
In 2021 waren respectievelijk 17,1 % van de vrouwen en 17,4 % van de mannen met een leefloon¹¹ werknemers.

Grafiek 11: verdeling van de werknemers met aanvullend leefloon volgens geslacht en soort beroepsinkomen, 2021

Mannen ontvangen vaker een SPI dan vrouwen: 63,3 % van hen ontving een SPI, tegenover 51,5 % van de vrouwen.

Grafiek 12: verdeling van de werknemers met aanvullend leefloon volgens geslacht en categorie, 2021

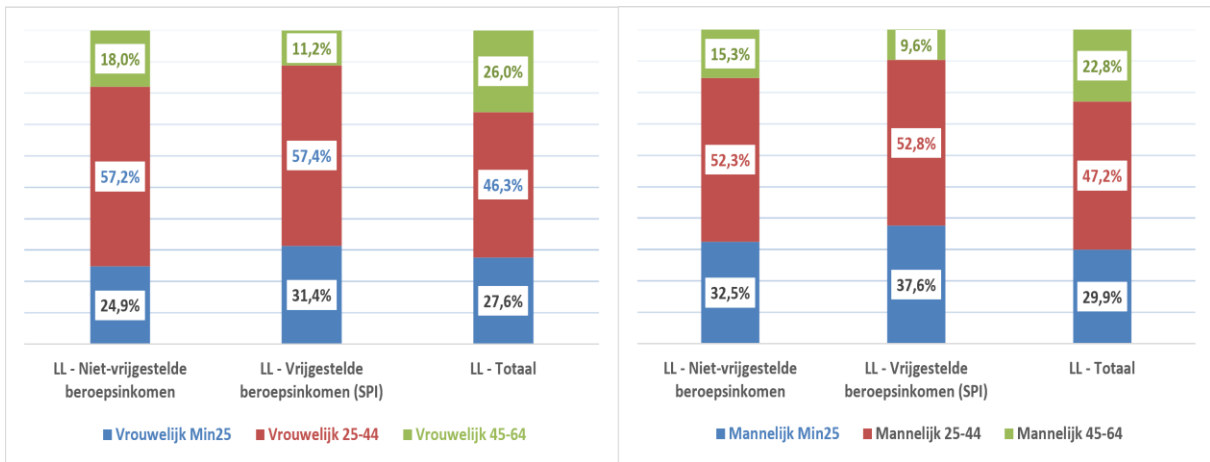

Analoog aan de algemene leefloonpopulatie hebben de vrouwelijke werknemers, ongeacht of hun beroepsinkomsten zijn vrijgesteld of niet, over het algemeen een gezin ten laste¹². De werknemers met een SPI zijn vaker alleenstaanden dan werknemers met niet-vrijgestelde beroepsinkomsten. Onder deze laatsten vinden we echter een groter aantal mannen terug met een gezin ten laste.

¹¹ Leefloners die geen student zijn (zie methodologische nota).

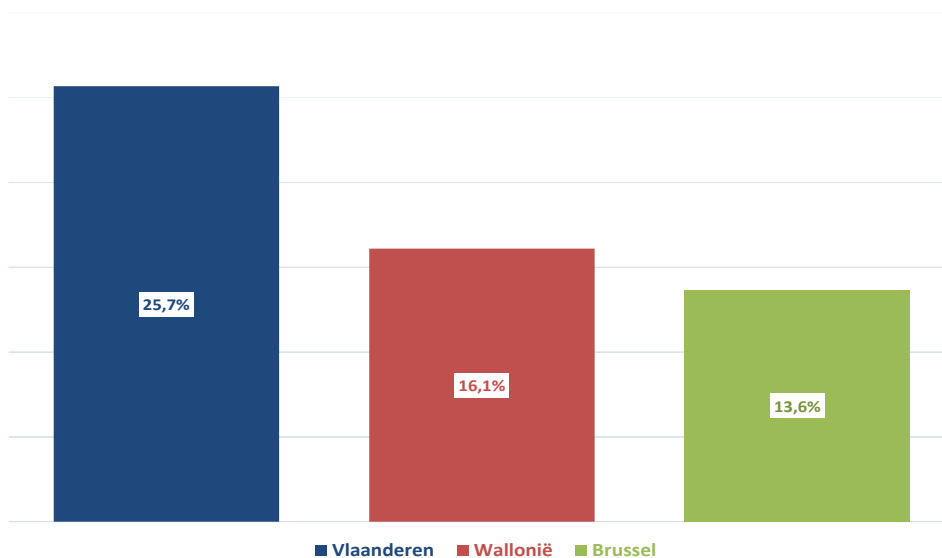
¹² Ter herinnering: de categorie "gezinslast" omvat zowel samenwonenden (echtgenoten of levenspartners), als eenoudergezinnen.

Grafiek 13: verdeling van de werknemers met aanvullend leefloon volgens geslacht en leeftijd, 2021

In vergelijking met de LL-populatie zijn de begunstigen van 25 tot 44 jaar oververtegenwoordigd, ongeacht of zij vrijgestelde of niet-vrijgestelde beroepsinkomsten hebben. Er zijn ook meer mannen en vrouwen jonger dan 25 jaar onder de begunstigen van een SPI.

Grafiek 13: Verdeling van de werknemers met aanvullend leefloon volgens gewest, 2021

Vlaanderen heeft het hoogste aantal werknemers onder de leefloners: 25,7 % tegenover 16,1 % in Wallonië en 13,6 % in het Brussels Gewest.

4. Besluiten

Na de hervorming van 1 oktober 2014 is er een sterke stijging geweest van zowel het relatieve als het absolute aantal werknemers met vrijgestelde beroepsinkomsten per jaar, met meer instromers dan uitstromers, terwijl het relatieve aandeel van degenen met niet-vrijgestelde beroepsinkomsten redelijk stabiel blijft.

Terwijl de mediane duur van de trajecten van begunstigden van niet-vrijgestelde beroepsinkomsten uit arbeid sinds 2014 lager is dan die van de totale populatie en sinds 2018 een dalende trend vertoont, geldt dat niet voor de mediane duur van begunstigden van vrijgestelde inkomsten uit arbeid. Hun duur nam sterk toe vanaf 2012 en stabiliseerde zich in 2016. Gelet op de geldigheidsduur van zes jaar van de SPI is het nog te vroeg om te weten of de mediane duur in de volgende jaren stabiel zal blijven of zal afnemen.

Hoewel de maatregel SPI sinds de hervorming voor een toenemend aantal leefloners werd ingevoerd, kan niet worden besloten dat deze maatregel de mediane duur van hun OCMW-traject vermindert. De uitbreiding van de maatregel heeft er zeker bij een groter aantal begunstigden voor gezorgd dat zij deze maatregel konden genieten vanaf 2014, maar aangezien het gaat om een groep die ver van de arbeidsmarkt afstaat, is de socioprofessionele integratie ervan moeilijker dan die van begunstigden die reeds op de arbeidsmarkt zijn geïntegreerd.

Wat de referentieleeftlooppopulatie betreft, ontvangen mannen vaker een SPI dan vrouwen en zijn zij gemiddeld iets jonger dan vrouwen. Mannen zijn vaker alleenstaand of hebben een gezin ten laste, terwijl vrouwen die een SPI ontvangen vaker een gezin ten laste hebben dan de referentieleeftlooppopulatie. Hetzelfde geldt voor begunstigden van niet-vrijgestelde beroepsinkomsten.

Meer cijfers?

In deze focus worden slechts enkele kerncijfers besproken in verband met de door de POD MI gefinancierde maatregelen. U vindt ook andere interessante cijfers per gewest, provincie, arrondissement en gemeente en volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, categorie of statuut op:

- de [Barometer voor maatschappelijke integratie](#): u kan hier interactief en visueel de statistieken raadplegen over maatschappelijke integratie en er de grafieken en gegevenstabellen downloaden.
- Onze [internetsite](#): u vindt hier onze andere statistische publicaties.

Bijkomende inlichtingen?

Indien u meer informatie wenst, gelieve contact op te nemen met de dienst Communicatie op het volgende nummer: 02/508.85.85 of via onze website: <http://www.mi-is.be/nl/contact>

Bronvermelding

POD MI - Maatschappelijke integratie

